

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้านั้นต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนมีบทบาทโดยตรง ในด้านการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนที่จะสามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็นไปตามเป้าหมายได้นั้น จะต้องมีการสร้างเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เยาวชนมีพัฒนาการตามศักยภาพของตนเอง สำหรับการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลสังคมและประเทศเมื่อต้องเผชิญกับกระแสของสังคมที่ต้องการให้การศึกษามีบทบาทในการเตรียมคนให้มีความพร้อมสำหรับการแข่งขันในสังคมโลก ปัจจุบัน คือ วิกฤตที่สำคัญสำหรับการศึกษาในปัจจุบันอาจกล่าวถึง วิกฤตผู้เรียนอันเนื่องจากผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายเพราะเนื้อหาที่เรียนนั้น ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ต้องเรียนจากการสร้างจินตนาการและท่องจำ ขาดการเชื่อมโยงจากความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนและมีเจตคติที่เป็นลบต่อการเรียนและส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 15)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ดำเนินการบริหาร โดยผู้อำนวยการสถานศึกษา และกำกับโดยคณะกรรมการสถานศึกษา มีระบบการประกันคุณภาพสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้บริการด้านการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ผู้อำนวยการสถานศึกษามีอำนาจในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ดัชนีชี้วัด ผลสัมฤทธิ์ของงานและการประกันคุณภาพของสถานศึกษา แสดงให้เห็นผลงานและความก้าวหน้าในการบริหาร โรงเรียนตามเป้าหมายที่กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญการดำเนินการดังกล่าวเรียกว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) ถือเป็นการบริหารอีกรูปแบบที่นำมาใช้ในสถานศึกษา ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมถือเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร โรงเรียน ที่จะต้องบริหารให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตรงกับความต้องการของสังคมซึ่งตลอดในระยะที่อยู่ใน โรงเรียน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้เรียนควรคำนึงถึงคุณภาพ

ของสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดและตอบสนองวัตถุประสงค์ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนส่งผลให้
การจัดการศึกษาสำเร็จได้ตามเป้าหมายมีมากมายหลายประการและปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญ
ต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง คือ การสร้างบรรยากาศและการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน
จะมีส่วนช่วยสร้างความคิด จิตใจและคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ และพึงมีให้แก่ผู้อยู่อาศัยใน
ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้สภาพแวดล้อมเกิดปัญหา
ที่เพิ่มมากขึ้น หากไม่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาจะทำให้ขาดความสมดุลทางธรรมชาติ
(อัญชลี แสงเดือน และคณะ. 2552 : 14)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบเพราะการศึกษาถือเป็นเครื่องมือ
ในการสร้างและแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมเพราะ การศึกษานั้นเป็นกระบวนการที่จะสร้างความรู้
ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ และการปลูกจิตสำนึกในด้านการรักษาสภาพแวดล้อม มีผู้กล่าวว่าครู
แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ครูที่พูดได้และครูที่พูดไม่ได้ ครูที่พูดไม่ได้มักได้รับการกล่าวถึงน้อย
อันได้แก่ สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้บรรยากาศในการเรียน อาคารสถานที่ที่ร่มรื่นสะอาดปลอดภัย
พร้อมใช้งานและมีความสวยงาม ย่อมส่งผลให้ทั้งครูและนักเรียนมีจิตใจแจ่มใสสำเร็จรักสวย
รักงาม ละเอียดอ่อน ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเพราะ
สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ และย่อมส่งผลต่อ
คุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะส่งผลต่อการเรียน
การสอนเพราะ การจัดการเรียนการสอนมีส่วนช่วยกระตุ้นอารมณ์ และสติปัญญาของนักเรียน
ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2535 : 5)

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกต้องเหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับ
การจัดการศึกษาเพราะจะทำให้โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่น่าดู น่าอยู่ น่าเรียน อันนำมาซึ่งความรู้
และประสบการณ์ต่าง ๆ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนจะมีส่วนช่วยสร้างความคิด จิตใจ
และคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ จึงได้กำหนดเป็นนโยบายความเชื่อ จุดเน้นให้สถานศึกษาได้
ยึดถือปฏิบัติ โดยให้สถานศึกษาสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้มีความร่มรื่น และสวยงาม มีไม้ดอกไม้
ไม้ประดับภายในบริเวณโรงเรียน และโรงเรียนที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องมี การสร้างเสริม
พัฒนาการเรียนของผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เต็มตามวัย
และศักยภาพของผู้เรียนรวมทั้งให้ความรู้ ปลูกฝังให้เยาวชนของชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญ
ของตน ไม่และสิ่งแวดล้อมมีความรับผิดชอบ เกิดความรักและเกิดความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม
ลด ละ เลิก ทำร้าย ทำลายสิ่งแวดล้อมหันมาร่วมใจกันอนุรักษ์ พัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราให้
ยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับทางด้านจิตวิทยา ซึ่งให้นักเรียนตระหนักถึงผลดีของสภาพแวดล้อมที่ดี เมื่อนักเรียนเห็นถึงข้อดีก็จะเกิดความห่วงเห่นและอยากอนุรักษ์เก็บรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีไว้ เช่น ไม่ทำลายสวนดอกไม้ ต้นไม้ ไม่นำปากกาไปขีดเขียนโต๊ะ เก้าอี้ ไม่ทำลายสมบัติของโรงเรียนเช่นกัน ครูและบุคลากรภายในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่จะช่วยแก้ปัญหา พัฒนาสภาพแวดล้อม โรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติ (สุเทพ ชีรศาสตร์. 2542 : 10)

การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด ความเจริญอกงามเป็นอย่างมากดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนทั้งอาคารสถานที่ โต๊ะเก้าอี้ เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด แข็งแรงเหมาะกับการใช้งาน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้ความร่วมมือ สวยงาม มีไม้ดอกไม้ประดับ ภายในบริเวณ โรงเรียนมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่เสริมความรู้ เช่น ป้ายนิเทศ มุมนิทรรศการ จัดให้เป็น ระเบียบเรียบร้อย พรรณานี้ สวยงาม (2543 : 58) กล่าวว่า บรรยากาศและการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ในโรงเรียนช่วยเสริมสร้างความคิด จิตใจและคุณธรรมต่าง ๆ ได้ การจัดสภาพแวดล้อมภายใน สถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐานสูง สามารถเรียนได้อย่าง มีความสุขและมีประสิทธิภาพ (สุพรรณิ มีเทศก์. 2542 : 10)

จากผลการวิจัยของ อุดมศักดิ์ มุณีกันนท (2540 : 28) ซึ่งให้เห็นว่าสภาพบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมของ โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนซึ่งนักเรียนจะ มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมมากยิ่งขึ้นหากมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อลักษณะทางสังคม จิตวิทยาการเรียนการสอน ทั้งด้านอารมณ์ สังคม เจตคติและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน และครูซึ่ง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญสำหรับการเสริมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจะเห็น ได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อการจัดการ เรียนการสอนเป็นอย่างมาก เพราะว่าสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของผู้เรียน และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ การบริหารโรงเรียนที่เป็น ระบบและมีประสิทธิภาพจะส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้ดำเนิน ไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านบริหาร ด้านวิชาการ เพื่อให้ เกิดผลดีแก่นักเรียนตามเป้าหมายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 จำแนกตามสถานภาพ ขนาดโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการ สภาพแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษาที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมใน โรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 และกรอบแนวคิดจาก นพรัตน์ สายลุน (2546 : 60-68) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

1. สถานภาพ
 - 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ครูผู้สอน
 - 1.3 ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา
2. ขนาดโรงเรียน
 - 2.1 ขนาดเล็ก
 - 2.2 ขนาดกลาง
 - 2.3 ขนาดใหญ่

ตัวแปรตาม

- การจัดการสภาพแวดล้อม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
มี 3 ด้าน
1. ด้านกายภาพ
 2. ด้านบริหาร
 3. ด้านวิชาการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 56 แห่ง รวมทั้งสิ้น 1,509 คน แยกเป็น

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 56 คน
1.2 ครูผู้สอน	จำนวน 1,397 คน
1.3 ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา	จำนวน 56 คน

2. กลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยนำประชากรจากข้อ 1 มาทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสถานภาพ และขนาดโรงเรียน (Stratified Random Sampling) จากประชากรในแต่ละสถานภาพ และทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ตามสถานภาพได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นจำนวน 398 คน ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 48 คน
2.2 ครูผู้สอน	จำนวน 302 คน
2.3 ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา	จำนวน 48 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง การดำเนินงานใด ๆ ที่เป็นการกระตุ้นหรือจูงใจให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความร่วมมือและมีจิตสำนึกในการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านกายภาพ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นการจัดสภาพทางด้านอาคารสถานที่ บริเวณรอบ ๆ โรงเรียน เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ เช่น ห้องเรียน อาคารเรียน หน้าต่าง พื้นห้อง ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดตกแต่งห้องเรียนอาคารเรียนและวัสดุอุปกรณ์ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน

2. ด้านบริหาร หมายถึง การจัดระบบการบริหารในโรงเรียนให้มีการปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากรที่กระทำภารกิจให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน การส่งเสริม สนับสนุนปรับปรุง พัฒนาโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียนทำงานอย่างมีระบบ ด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยึดแน่นเข้มเฝ้ายามเป็นมิตรต่อกัน รักใคร่กลมเกลียวกันเพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพแก่บุคลากร

3. ด้านวิชาการ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องตาม จุดประสงค์ผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล ครูผู้สอนเองก็ต้องเป็นผู้สร้างสิ่งเร้าให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองอยู่เสมอสอดคล้องการพัฒนาทั้งด้านวิชาการ และจิตพิสัยที่ดีแก่ผู้เรียน รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการต่าง ๆ ให้นักเรียนทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้ทาง วิชาการแก่ผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ทักษะกระบวนการที่ถูกต้องส่งเสริมสภาพ จิตใจที่ดีงาม ภายใต้การเรียนการสอนที่มีความสนุกสนานและมีชีวิตชีวา

สถานภาพ หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งและหน้าที่ที่ได้รับจากการสรรหาให้ดำรงตำแหน่ง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้สอน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 และเป็นผู้ที่ ได้รับการสรรหาดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 และเป็นผู้ที่ได้รับการสรรหาดำรงตำแหน่งใน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ได้รับการสรรหาให้ดำรง ตำแหน่งในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดสถานศึกษา หมายถึง ใช้จำนวนนักเรียน เป็นเกณฑ์ ในการกำหนดขนาดของโรงเรียน อ้างอิงจากเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 13) แบ่งได้ 3 ขนาด คือ

3.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก	จำนวนนักเรียนไม่เกิน 500 คน
3.2 สถานศึกษาขนาดกลาง	จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 501 - 1000 คน
3.3 สถานศึกษาขนาดใหญ่	จำนวนนักเรียนเกินกว่า 1001 คนขึ้นไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21

2. ผลการศึกษาวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับแต่ละ โรงเรียนนำไปใช้พัฒนา ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนต่อไป